

YOSH ILMIY TADQIQOTCHI

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI

MAQOLALAR TO'PLAMI

2025-yil 12-13-mart

BUXORO DAVLAT UNIVER

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING

“YOSH ILMIY TADQIQOTCHI”

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI

Buxoro shahri, 2025-yil 12-13-mart

BUXARA -2025
“BUKHARA HAMD PRINT” nashriyoti

GERMANIYADAGI TALABALAR MUHITI TIL ALOQALARINING BA’ZI XUSUSIYATLARI HAQIDA.

Babayev Maxmud Tashpulatovich

Buxoro davlat universiteti "Nemis filologiyasi" kafedrası o'qituvchisi

email: m.t.babaev@buxdu.uz

Murodova Munira Bekdulla qizi

Buxoro davlat universiteti Xorijiy tillar fakulteti

11-4TNA-22 guruhi talabasi

e-mail: murodovamunira185@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada nemis jamiyatining ijtimoiy tuzilishidagi talabalarning o'rni uning nutqi va kommunikativ faoliyati xususiyatlari nuqtai nazaridan ko'rib chiqiladi. Ushbu tadqiqotning maqsadi Germaniyadagi nemis talabalari sotsiolektining ba'zi xususiyatlarini ko'rib chiqishdir. Tadqiqot sotsiolingvistik tadqiqotning an'anaviy usullariga asoslanadi: tegishli nazariy va amaliy materialni tushunish va umumlashtirish imkonini beruvchi induktiv-deduktiv usul; til variantlarini tahlil qilishda ulardan foydalanishdagi farqlarni aniqlashda ustunlik qiluvchi qiyosiy tahlil usuli; tavsiflovchi, ushbu maqolada til variantini mamlakat ichida amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash uchun foydalanilgan. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, o'rganilayotgan ijtimoiy guruh tili anglikizmlar va frazeologik iboralar bilan to'la.

Kalit so'zlar: yoshlar, talabalar sotsialekti, til o'zgaruvchanligi, nutq aloqasi.

Demokratik jamiyat uzoq vaqtdan beri lingvistik tengsizlikni bartaraf etish va ta'limdagi barcha turdagi til to'siqlarini yo'q qilish imkoniyatlari ustida ishlamoqda. Shunga qaramay, "farqlarni yo'q qilish", shu jumladan tilshunoslik haqidagi tezis uning nomuvofiqligini doimo isbotlaydi. Tilga doimiy ta'sir ko'rsatadigan ko'p qirrali va keng ijtimoiy hodisalar lisoniy farqlarni bartaraf etmaydi, balki ularni har doim yangi kuch bilan ta'kidlaydi.

Nemis aholisining katta qismini yoshlar tashkil qiladi, ularning vakillari muloqotda jargonning o'ziga xos bir turidan foydalanadilar, bu standart nemis tilidan leksik-semantik, sintaktik va talaffuz xususiyatlarining kombinatsiyasi bilan ajralib turadi. Ushbu mavzu bo'yicha keng qamrovli adabiyotlar to'plangan, ammo tilshunoslar ushbu muammoni o'rganishni jadal davom ettirmoqdalar.

Talaba sotsialektini milliy tilning til uzluksizligining to'laqonli tarkibiy qismi sifatida tan olish va shuning uchun tadqiqot ob'ekti darhol paydo bo'lmaydi. Yoshlarning ijtimoiy mavqeining noaniqligi - endi bola emas, lekin hali katta ham bo'lmagan - yosh avlodning nutq faoliyatiga bo'lgan munosabatiga ta'sir qiladi. Hozirgi bosqichda ta'lim tizimida ro'y berayotgan globallashuv jarayonlariga yoshlarning munosabatini yetkazish vositasi sifatida nemis talaba sotsiolektini o'rganish ushbu tadqiqotda alohida qiziqish uyg'otadi.

Bir necha bor ta'kidlanganidek: “Ijtimoiy tilshunoslik til fanining sohalaridan biri sifatida ko'p jihatdan ham jamiyat taraqqiyotiga, ham ma'lum ijtimoiy lingvistik tadqiqotlar olib borishni rag'batlantiradigan muayyan ijtimoiy sharoitlarga bog'liq. So'nggi o'n yillikni sotsiolingvistika rivojida uning nazariyasini, o'tkazilayotgan tadqiqotlari metodologiyasini va bunda foydalaniladigan terminologiyani takomillashtirishni taqozo etuvchi yangi bosqich deb hisoblash mumkin. Tadqiqot ko'lami ikki tillilik va ko'p tillilik, til o'zgaruvchanligi va so'zlovchilarning ijtimoiy tabaqalanishi, rivojlanayotgan til o'zgarishlari va boshqa bir qator asosiy mavzularni o'z ichiga oladi. Bu rivojlanishning asosiy rag'batlaridan biri hozirgi avlod ko'z o'ngida tom ma'noda sodir bo'layotgan ijtimoiy jarayonlar va hodisalardir” [3, 84b.].

Tadqiqotning dolzarbligi bir qator omillarga bog'liq bo'lib, ulardan biri talabalarning faol hamjamiyat sifatidagi muhim roli, shuningdek, yoshlar nutqining harakatchanligi va ochiqqligi bo'lib bu tadqiqotchilar qiziqishini uyg'otadi.

Ushbu tadqiqotdagi yangilik nutq xususiyatlarini yuqorida qayd etilgan jamoaga tegishli muammolar bilan chambarchas bog'liq holda ko'rib chiqishdir. Ushbu tadqiqotning maqsadi Germaniyadagi nemis talabalari sotsiolektining ba'zi xususiyatlarini ko'rib chiqishdir.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni hal qilish kerak: 1) nemis jamiyatining ijtimoiy tuzilishida talabalarning o'rnini aniqlash; 2) talabalar o'rtasidagi nutq va kommunikativ faoliyatning ayrim tomonlarini tahlil qilish.

Zamonaviy jamiyatda yoshlarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Eng muhimi, bu yosh avlod vakillari ham mavjud bo'lgan ko'plab ijtimoiy institutlar ma'lum bir beqarorlik bilan tavsiflanganligi bilan bog'liqdir. Bu, birinchi navbatda, ta'lim tizimiga tegishli bo'lib, uning ichida doimiy o'zgarishlar kuzatiladi. Bunga quyidagilar kiradi: o'quv to'lovlarining oshishi, abituriyentlarning bilimiga qo'yiladigan talablarning o'zgarishi, ish bilan ta'minlash istiqbollarinig yomonlashishi.

Eslatib o'tamiz, Germaniyadagi ta'lim tizimi O'zbekistonnikidan keskin farq qiladi: universitetda o'qish davri aniq muddatlarga ega emas va u imtihonlar natijalariga bog'liq. Germaniyada ta'limning asosiy printsipt "akademik erkinlik", ya'ni talaba o'rganiladigan fanlar ro'yxatini mustaqil ravishda belgilaydi, shuningdek, o'quv jarayonini ilmiy tadqiqotlar bilan uyg'unlashtiradi.

Talabalar "maxsus tashkil etilgan, fazoviy va vaqtinchalik tuzilgan mavjudlik, mehnat sharoitlari, hayot tarsi va dam olish, ijtimoiy xulq-atvor va psixologiya, qiymat yo'nalishlari tizimi bilan tavsiflangan maxsus ijtimoiy guruh" degan umumiy tushuncha qabul qilingan. [2, 233b.].

A. S. Vlasenko talabalarni jamiyatning turli ijtimoiy tuzilmalaridan tashkil topgan, alohida yashash sharoitlari, mehnati va hayoti, o'ziga xos ijtimoiy xulq-atvori va psixologiyasi bo'lgan maxsus ijtimoiy guruh sifatida belgilaydi, ular uchun bilim olish va o'zini kelajakdagi mehnatga, fanga, madaniyatga tayyorlash asosiy va aksariyat hollarda yagona mashg'ulotdir. [1, 97b.].

B.Rubin va Yu.Kolesnikov talabalarni "mavjudligining asosiy sharti moddiy va ma'naviy ishlab chiqarishda yuqori kasbiy va ijtimoiy rol ni bajarish uchun ma'lum bir dastur bo'yicha tashkil etilgan " mobil ijtimoiy guruh sifatida ifodalaydilar.[4, 184b.].

Nemis talabalarining kommunikativ faoliyatining xususiyatlarini o'rganish jarayonida nemis tilidagi talabalar forumlari tahlil qilindi, bu nemis talabalarining ta'lim va hayot jarayonida duch keladigan zamonaviy muammolarini aniqlash imkonini beradi. Shunday qilib, tadqiqot materiali sifatida Gulli axborot portalining nemis tilidagi talabalar forumlari xizmat qildi. Forum materiallarini

tahlil qilishda aniqlangan asosiy muammolar - o'qituvchilar va tengdoshlar bilan nizolarni hal qilish, haydalishtan qo'rqish, o'ziga ishonchsizlik va hokimiyatga ega bo'lish istagi. Tabiiyki, talabalar forumda muhokama qilingan dolzarb masalalarga emotsional munosabatda bo'lishadi. Asosiy tendentsiyalarga quyidagilar kiradi:

9. Frazologik burilishlar va jonli og'zaki tasvirlardan foydalanish.

Masalan, o'qituvchi bilan nizolarni hal qilish uchun forum foydalanuvchilaridan biri quyidagilarni taklif qiladi: *«Hättest lieber dem Lehrer in den Hintern kriechen sollen und mehr lernen soll, als ihn zu Erpressen»* ("O'qituvchining eshagini o'pib, uni shantaj qilishdan ko'ra ko'proq narsani o'rganishingiz kerak edi"). Muallif ishlatgan iborada forum ishtirokchisining hissiy holatini qo'pol shaklda bo'lsa ham yetkazishga imkon beruvchi frazeologik ibora mavjud.

2. Til interferentsiyasi.

Talabalar nutqida ingliz tilidan olingan iboralar faol qo'llaniladi, bunga yoshlar nutqi tadqiqotchilari doimiy e'tibor berishadi: *Rapper* - "repper", *Sry* - "uzr so'rayman" (ingliz tilidagi *sorry*), *cool* - "zo'r", *Freak* - "g'ayritabiiy, g'alati", *warfare* - "urush".

3. Muloqotning suhbat registri.

Muloqot jarayonida talabalar so'zlashuv lug'atiga murojaat qilishadi, masalan, *was labert ihr für nen schrott* - "uni qanday qor bo'roni bilan olib kelyapsan", *Lügen blenden* - "bema'ni gapirish", *belügen* - "aldash" o'rniga, *Sitzfleisch* - "zerikarlilik", *Ausdauer* - "qat'iyatlilik" o'rniga, *der Bubi* - "chaqaloq", *der Junge* - "yigit" o'rniga. Hissiy holatni yetkazish uchun forum ishtirokchilari ko'pincha qisqartmalardan foydalanadilar: *omg* (*Oh my God*) - "xudoyim", *lol* (*laughing out loud*) - "juda kulgili".

4. Talabalar orasida mashhur bo'lgan adabiy asarlarga havola va ishoralar.

Forum ishtirokchilarining nutqlarida alohida adabiy asarlarga, masalan, Oruellning *Gedankenpolizei* asariga havolalar ham mavjud. Bu holatda biz Jorj Oruellning "1984 yil" romani haqida gapiramiz. Antiutopiya qahramoni Haqiqat vazirligida ishlaydi va hukmron partiya qonunlariga bo'ysunadi. Bir vaqtlar

partiya mafkurasiga ishonchini yo'qotib, uni Katta birodar sindirdi va endi qarshilik ko'rsatishga harakat qilmadi. Ushbu tashbehdan foydalanib, talabalar o'qituvchilarning o'quv jarayonini olib borishda o'z qarashlarini yuklashga harakat qilishlarini ta'kidlamoqchi.

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, talaba sotsiolekti, shuningdek, umuman nemis yoshlarining nutqiy kommunikativ xatti-harakati jamiyatda sodir bo'layotgan o'zgarishlarga keskin munosabatda bo'lgan zamonaviy nemis tilining faol rivojlanayotgan qatlamidir. Tadqiqot davomida yoshlarning ijtimoiy guruh sifatidagi xususiyatlari bilan ham, hozirgi bosqichda yoshlar duch keladigan muammolar bilan ham bog'liq bo'lgan ba'zi tendentsiyalar aniqlandi. Norasmiy muloqot so'zlashuv registridan foydalangan holda davom etayotganiga qaramay, talabalar nutqi majoziy lug'at, frazeologiya, shuningdek, adabiy tashbehlarning keng qo'llanilishi bilan tavsiflanadi. Deyarli barcha sohalarda qayd etilgan ingliz tilining ta'siri talabalar muloqotida juda aniq namoyon bo'ladi. Ushbu tadqiqot istiqboli sifatida biz bir qator yo'nalishlarni o'rganishni ko'ramiz: fonostilistik (yoshlar nutqining talaffuz xususiyatlari, til aralashuvi), stilistik (talabalar muloqotida turli registrlar lug'atlarining kombinatsiyasi), leksik (neologizmlar, talabalar jargoni va boshqalar).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Власенко А. С. Некоторые вопросы воспитания студенчества. М., 1987. 169 с.
2. Маркова О. Ю. Философия образования о менталитете и ценностных ориентациях современных студентов // Россия и Грузия: диалог и родство культур (Тбилиси, 3–6 сентября 2003 г.): материалы международного симпозиума. 2003. С. 232–239.
3. Петренко А. Д. Социолингвистические проблемы вариативности языка как целостной структуры: коллективная монография: под ред. А. Д. Петренко. М.: Издательство «Перо», 2015. 491 с.
4. Рубин Б., Колесников. М. Ю. Студент глазами социолога. М., 1980. 277 с.
5. Babayev Maxmud Tashpulatovich. (2024) JALOLIDDIN RUMIYNING “MASNAVIYI MA’NAVIY” MANZUMASIDAGI MASALLARDA HAYVONLARNING ANTROPOMORFIZMI. Buxoro davlat universiteti ilmiy axboroti 6/2024, 13-17 betlar
6. Tashpulatovich, B. M., & qizi, T. M. S. (2022). The Role of Translation in Intercultural Communication. Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 3(6), 26-31. Retrieved from

<https://cajlp.centralasianstudies.org/index.php/CAJLPC/article/view/374>

7. Babayev Maxmud Tashpulatovich, & Jumayeva Nigina Djamalovna. (2023). TARJIMONLIK KASBINING DOLZARBLIGI VA ZAMONAVIY SHAROITDA AVTOMATLASHTIRILGAN TARJIMANING XUSUSIYATLARI. Innovative development in educational activities, 2(9), 111–115. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7938126>
8. Babayev Maxmud Tashpulatovich. (2023). H.HESSENING "SHOIR" ERTAGI STILISTIK XUSUSIYATLARI. Innovative development in educational activities, 2(8), 303–309. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7884981>
9. Babayev Maxmud Tashpulatovich, & Ashirova Rayhon Anvar qizi. (2023). TARJIMA TURLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI. Innovative development in educational activities, 2(9), 63–69. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7937985>

O'YIN VA UNING HERMAN HESSE IJODIDAGI IN'IKOSI

Babayev Maxmud Tashpulatovich

Buxoro davlat universiteti

"Nemis filologiyasi" kafedrası o'qituvchisi

email: m.t.babaev@buxdu.uz

Ne'matova Sitora O'ktam qizi

Buxoro davlat universiteti Xorijiy tillar fakulteti

11-4 TNA-22 guruhi talabasi

nematovasitora709@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada o'yin tushunchalari va uning semiotik jihatdagi belgilari (Herman Hessening “Das Glasperlenspiel”-“Shisha munchoq o'yini” asari asosida) ko'rib chiqiladi. Ushbu tadqiqotning dolzarbligi o'yin yuqori texnologiyalar asrida ham inson mavjudligining muhim elementi bo'lib qolishi bilan bog'liq.

Kalit so'zlar: o'yin, aktyor, kosmos, qoidalar, tizim, semiologiya, shaxmat, Hermann Hesse

Ushbu tadqiqotning dolzarbligi o'yin yuqori texnologiyalar davrida ham insoniyat mavjudligining muhim elementi bo'lib qolishi bilan bog'liq. 1997- yilda Nyu-Yorkda IBM kompaniyasining "Deep Blue" (sekundiga 200 million variantni hisoblaydigan) mashinasi birinchi marta o'sha paytda dunyodagi eng kuchli shaxmatchi bo'lgan Garri Kasparovni mag'lub etdi. Kompyuter oltita o'yinda odamni mag'lub etdi. Bu voqea butun dunyoga mashinaning ongli mavjudodni

	<i>Sadriddinovna</i>	<i>xarakter talqini</i>	
83.	<i>Nematova Sarvinoz Qamariddinovna</i>	<i>Zulfiya she'riyatida kun va tun obrazlarining badiiy ifodasi</i>	437
84.	<i>Babayev Maxmud Tashpulatovich G'aybulloyev Asilbek Ruxillo o'g'li</i>	<i>Xorijiy til - nemis tili darslarida leksikani o'rgatish</i>	444
85.	<i>Babayev Maxmud Tashpulatovich Mustafayeva Bahtigul Rauf qizi</i>	<i>Nemis tili darslarida imo-ishoralarning qo'llanilishi</i>	450
86.	<i>Babayev Maxmud Tashpulatovich Murodova Munira Bekdulla qizi</i>	<i>Germaniyadagi talabalar muhiti til aloqalarining ba'zi xususiyatlari haqida</i>	455
87.	<i>Babayev Maxmud Tashpulatovich Ne'matova Sitora O'ktam qizi</i>	<i>O'yin va uning herman hesse ijodidagi in'ikosi</i>	460
88.	<i>Abdullayev Nurbek Alisher o'g'li</i>	<i>Tarjimonlik faoliyatida sun'iy intellektning roli</i>	466
89.	<i>Xalillayev Firdavs Ibadullo o'g'li</i>	<i>Sun'iy intellekt bilan tarjimaning buzilishi</i>	471
90.	<i>Mansurova Feruza Hikmat qizi</i>	<i>“She'riyatda obraz tushunchasi va ko'z obrazining talqini”</i>	476
91.	<i>Hakimova Moxinur Istam qizi</i>	<i>"Munshaot" bir toshbosma nusxasining matni tahlili (asar tarkibidagi 1-maktub misolida)</i>	480
92.	<i>Ahatova Durdona Davron qizi</i>	<i>Omon Muxtor hikoyalarining mavzu ko'lami</i>	486
93.	<i>Хусанбоев Иброхимжон Отабек угли</i>	<i>Повышение мотивации к изучению иностранных языков студентов медицинского направления</i>	490
94.	<i>Badalov Feruz Nuriddinovich</i>	<i>O'zbek va xorijiy tilshunoslikda matn va unga aloqador masalalar tadqiqi</i>	497
95.	<i>Абдурахманова Сарвиноз Орифжон кизи</i>	<i>Феномен языковой интерференции в условиях билингвизма</i>	502
96.	<i>Jurakulova Parizoda Otabek qizi</i>	<i>The importance of cultural awareness and critical thinking in second language learning</i>	507
11-SHO'BA IJTIMOIIY GUMANITAR SOHALAR			512
97.	<i>Durdona Jamolova</i>	<i>Buxoroda gidlik xizmatini rivojlantirishda tarixiy manbalarning roli</i>	512
98.	<i>Ismailov Shuxrat Atamurodovich</i>	<i>Yangilanayotgan O'zbekistonda ijtimoiy himoya va ijtimoiy siyosat yuritishning asosiy omillari</i>	516
99.	<i>Темиров Фаррух Умедович</i>	<i>Шарқ алломаларининг илмий-маънавий меросини ўрганиши – Янги</i>	524